

Esteetön korkeakoulun tieto- ja viestintäympäristö

Jyväskylän ammattikorkeakoulu 11.4.2012

Hannu Puupponen
Jyväskylän yliopisto

Saavutettava versio esityksestä:
<http://users.jyu.fi/~puuppo/esok/>

Esityksen sisältö

- Erään opiskelijan kokemuksia
- Mitä on saavutettava viestintä- ja oppimateriaali?
- Saavutettavuuden tukipilarit
- Sacramenton yliopiston ohjeet
- Saavutettava video
- Tieto- ja viestintäympäristön saavutettavuussuunnitelma
- Tietolähteitä

Erään opiskelijan kokemuksia

Teksti, joka ei avautunut

- Opiskelijan apuvälineohjelma ei pystynyt lukemaan PDF-muotoista artikkelia.
- PDF-lukuohjelma ja (www.robobrace.org) verkkopalvelu eivät onnistuneet muuttamaan tekstin muotoa.
- Kun tekstin valitsi ja kopioi Wordiin, oli joka rivillä useita virheitä.
- Kuviot ja taulukot ovat hajosivat käsittämättömiksi.

Erään opiskelijan kokemuksia 2

Mistä ongelmat johtuivat?

- PDF-versio artikkelista oli skannattu paperikopiosta.
- Asiakirjan tekninen laatu oli romahtanut, kun tekstiä oli tulostettu ja uudelleen digitalisoitu.
- Selvisi, että kirjaston e-artikkelista sai virheettömän tekstin haluamaansa muotoon.

Erään opiskelijan kokemuksia 3

Esteetön tekstidokumentti on kaiken perusta:

- Rakenne tyylejä käyttäen
- Tekstivastikkeet kuville
- Taulukot tyylillä ja otsikoiden
- Korkea kontrasti tekstin ja taustan välillä
- Selkeä ja yksinkertainen kieli ja sisältö helposti navigoitavissa
- Päätteettömät fontit (ESOK. Hyvät käytännöt 2009).

Erään opiskelijan kokemuksia 4

Mahdollisimman esteetön PDF-dokumentti

- Tiedoston tulee sisältää tekstiä (ei esim. skannattuja kuvia)
- Vaihtoehtoiset tekstikuvaukset kuvissa ja vuorovaikutteisissa lomakekentissä
- Lukemisjärjestys ja dokumentin rakennekoodit on määritelty (ESOK. Hyvät käytännöt 2009).

Erään opiskelijan kokemuksia 5

Mahdollisimman esteetön PDF-dokumentti

- Navigointiapuvälineet (linkit, kirjanmerkit, otsikot, sarkainjärjestys)
- Dokumentin kieli on asetettu
- Avustavaa ohjelmaa (esimerkiksi ruudunlukuohjelma) haittaamaton suojaus
- Vuorovaikutteiset lomakekentät (ESOK. Hyvät käytännöt 2009).

Erään opiskelijan kokemuksia 6

Pohdiskelua

- Miten tilanne korjataan?
- Miten käy opiskelijan ajankäytön?
- Onko muitakin esteitä odotettavissa?
- Onko vaihtoehtoja on käytettävissä?

Erään opiskelijan kokemuksia 7

Pohdiskelua

- Miten yllättävä tilanne voidaan välttää?
- Tarvitseeko järjestelmää kehittää?
- Mistä löytyy tietoa toiminnan tueksi?

Erään opiskelijan kokemuksia 8

Päätelmiä

1. Tukipalvelujen puuttuessa valtavirtaratkaisujen saavutettavuuden merkitys korostuu.
2. Tieto- ja viestintätekniikkaa hyödynnetään laajasti, mutta pinnallisesti. ”Selkeä kehittämiskohta piilee myös korkeakoulujen sähköisessä viestinnässä, joka on vielä monin paikoin esteellistä.” (OKM 2012)

Erään opiskelijan kokemuksia 9

Päätelmiä

3. Saavutettavuuden haasteet koskevat

- kaikkia opiskelijoita ja koko henkilöstöä,
- korkeakouluja ja muita oppilaitoksia,
- julkisista ja kaupallisista palveluista ja ympäristöistä vastaavia,
- Suomessa ja muualla maailmassa.

Mitä on saavutettava viestintä- ja oppimateriaali?

Oppimateriaalia ovat

- Painotuotteet ja tulosteet
- AV-tallenteet
- Digitalisoidut ja digitaaliset aineistot laite,-ohjelmisto- ja verkkoympäristöineen
- ”Monet verkko-oppimateriaaleista ovat kokonaisuuksia, kursseja, jotka koostuvat oppimateriaaleista (verkossa tai sen ulkopuolella) ja verkossa tapahtuvasta vuorovaikutuksesta.”
(Laatukriteerit työryhmän raportti 2005).

Mitä on saavutettava viestintä- ja oppimateriaali? 2

Oppimateriaalia ovat muun muassa

- Verkkosivut
- Opintotietojärjestelmät ja oppimisympäristöt
- Sosiaalinen media (blogit, wikit, multimedia)
- Kurssikirjallisuus ja kirjastopalvelut
- Luentomateriaalit (PDF, Powerpoint, Word)
- Multimedia (äänitallenteet, videot, animaatiot)
- Pelit

Mitä on saavutettava viestintä- ja oppimateriaali? 3

Saavutettavuuden määrittelyä

- Saavutettava oppimateriaali on kaikkien käytettävissä mahdollisimman laajasti ilman mukautuksen tai erityisratkaisujen tarvetta.
- Saavutettavuus ottaa huomioon myös vammaisten henkilöiden tarvitsemat apuvälineet (Universal design United Nations 2006 mukailten).

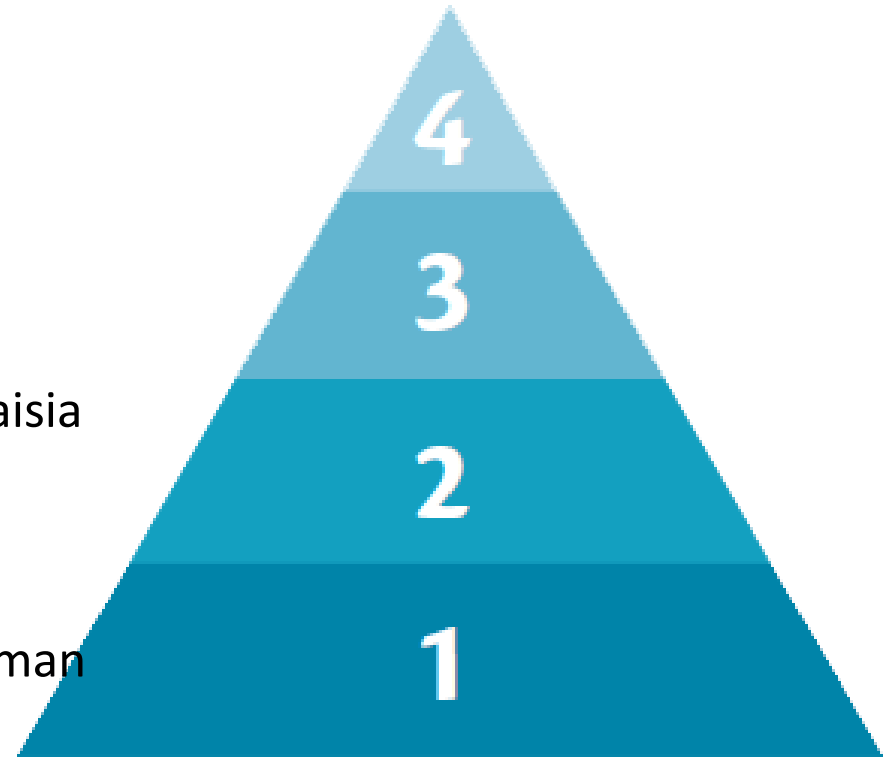
Mitä on saavutettava viestintä- ja oppimateriaali? 4

Taso 4: Henkilökohtainen tuki, kun yksilölliset järjestelyt ja apuvälineet eivät riitä.

Taso 3: Yksilölliset järjestelyt ja apuvälineet.

Taso 2: Järjestelyt ryhmille, joilla on samankaltaisia tarpeita.

Taso 1: Design for All -periaatteen mukaiset ympäristöt ja käytännöt vastaavat mahdollisimman monen tarpeisiin.

(Esteetön opiskelijavalinta -suositus ja -opas. ESOK-hanke 2009. Universell utforming av laeringsmiljo – Veileder 2009 mukaan.)

Mitä on saavutettava viestintä- ja oppimateriaali? 5

Saavutettavuus koskee laajaa joukkoa vammoja ja rajoitteita, muun muassa

- näkö-,
- kuulo-,
- puhe-,
- kognitio-,
- kieli- ja
- oppimisvaikeuksia sekä
- fyysisiä ja neurologisia vammoja ja rajoitteita että
- toimintakyvyn muuttumista ikääntymisen myötä.
- Ohjeet auttavat usein myös yleisesti parantamaan käytettävyyttä kaikille käyttäjille. (Verkkosisällön saavutettavuusohjeet (WCAG) 2.0. W3C suositus 2008.)

Saavutettavuuden tukipilarit

Monentasoinen ohjailu

- Lainsäädäntö (kv, yv-laki, hankintalaki)
- Koulutuspolitiikka ja rahoitus (kansal.,EU)
- Suositukset ja ohjeet (kv, kansall., organis.)
- Verkko-oppimateriaalin ohjeet, laatukriteerit ja testit
- Markkinat (kirjat, oppimisympäristöt ja -sisällöt, sovellukset).

Saavutettavuuden tukipilarit 2

Design for All ja Universal design

- laajempi käyttäjäkunta,
- vähemmän korjattavaa,
- vahvempi yhteisöllisyys.

Saavutettavuuden tukipilarit 3

DfA opetuksessa – Universal design for Learning

- Provide Multiple Means of Representation
- Provide Multiple Means of Action and Expression
- Provide Multiple Means of Engagement (CAST Teaching Every Student).

Saavutettavuuden tukipilarit 4

Käytännön tehtäviä ja työvälineitä

- Suositukset ja ohjeet
 - Verkkosisällön saavutettavuusohjeet (WCAG) 2.0
 - Laatukriteerit ja tarkistuslistat
 - Julkishallinnon verkkopalvelujen laatukriteeristö ja arviointityökalu.
- Ohjelmistot, tekniikat ja apuvälineet
- Käyttäjäpalaute ja arvioinnit
- Testit kokeilemalla, ohjelmilla ja apuvälineillä

Saavutettavuuden tukipilarit 5

Yhteistyö ja oppiminen muiden kokemuksista

- Koulutuksessa on digitalisoitumisen aalto
- Toimintatavat ja teknologia ovat eri tasoilla ja tahoilla pitkälti samoja
- Monissa maissa tv-t ja esteettömyys ovat näkyvämmiin esille kuin meillä
 - markkinat (laitteet, sovellukset, opetus- ja muut sisällöt)
 - lainsäädäntö ja ohjeet (oppilaitokset, julkishallinto, yritykset)
 - järjestöt ja hankkeet (viestintä, koulutus, asiantuntijat ja kampanjat)
 - media ja SoMe (uutisointi, blogit, koulutus)

Sacramenton yliopiston ohjeet

Accessibility Information for Instructors -sivu

- Oppimateriaalien saavutettavuuden tarkistuslista
 - Opetussuunnitelma
 - Kurssikirjat
 - Digitaaliset materiaalit (Accessibility at Sacramento State. Accessibility Information for Instructors).

Sacramenton yliopiston ohjeet 2

Accessibility Information for Instructors -sivu

- Oppimateriaalien tarkistuslista
- Saavutettavuustyöpajat (koulutukset, materiaalit ja tallenteet)
- Saavutettavuusohjeet ja -videot (opsi, word, ppt, pdf)
- Tekstityspalvelut
 - Laitokselle ilmaiset / maksulliset / Tee-se-itse tekstitykset
- Tiedekunnan henkilöstön resurssikeskus
 - Materiaalituotannon ja tekniikan tukipalvelut
- Oppimateriaalien ostaminen ja tekeminen (asetuksen 508 noudattaminen)

Sacramenton yliopiston ohjeet 3

Oppimateriaalien tarkistuslista

- Opetussuunnitelma
- Kurssikirjat
- Kurssimateriaalit
- Julkaistavat materiaalit
- Kirjaston aineistojen varaaminen
- Oppimisympäristön käyttö
- Laitoksen verkkosivu
- Multimedia-aineistot
- Luentomateriaalit (Word, PDF, PowerPoint)
- Käsin kirjoitetut tekstit

Saavutettava video

”In higher education web accessibility is not optional. It’s required by the law.”
(Collegewebeditor.com/blog)

”Videoita ei tekstitetä koska:
-siitä ei tule mitään, kun on niin monia standardeja
-se on liian kallista
-se vie liikaa aikaa
-kukaan muukaan ei tee niin
-ei ole vaatimusta tekstittää.”
(Media Access Australia)

Full transcript of the video “Meet the Only Web Accessibility Button at #heweb11”

[**video description:** The Higher Ed Experts blue and orange logo is displayed on the opening white screen as music plays in the background. Next, Karine Joly from Higher Ed Experts starts to sign a message without saying a word or moving her lips. There is no sound or captions provided at the exception of her name, company name and “American Sign Language nOOB” displayed for a moment in the bottom portion of the screen usually reserved for closed captioning. Once she is done signing the video paused]

Male voice over: Didn’t get what she said? Bummer... Alright, let’s try again

[**video:** the video is played again from the start of Karine’s message in American Sign Language but this time with closed captioning being typed as she signs words. The captions read: “In higher education, web accessibility is not optional. It’s required by the law.” A big red X in a white squared frame, a representation of the symbol usually displayed on screens when images are blocked or broken in web browsers, appears on a black background]

Saavutettava video 2

Käsitykset ovat vanhentuneita sillä:

- Kaikki käytetyimmät videoformaatit tukevat tekstitystä
- YouTube on tehnyt tekstittämisen nopeaksi ja helpoksi
- Verkossa on käytettävissä ilmaisia tekstitysovelluksia
- Tekstitettyjä verkkovideoita on runsaasti, jos katsoo oikeasta paikasta
- On tärkeää noudattaa WCAG 2.0 suositusta (Media Access Australia).

Saavutettava video 3

Lisäksi yliopiston ohje on tinkimätön:

- If close captioning is not available, provide a transcript for the video based materials you use.
- If closed captioning and transcripts are not available for video based materials, establish a plan so that students who cannot access the video content, can access the same information via an equal alternate method. (Accessibility Information for Instructors).

Tieto- ja viestintäympäristön saavutettavuussuunnitelma

Mitä voi tehdä omassa organisaatiossa

- Kokoa toimijat opiskelijat, henkilöstö, yhteistyökumppanit
- Kartoittakaa nykyinen tilanne (strategiat, ohjeet, käytännöt, osaaminen)
- Määritelkää tavoitetaso (prosessit, tuotteet, kriteerit, vastuut, resurssit)
- Päätäkää siirtymäaika ja menettelyt, kun esteitä kohdataan.

Tieto- ja viestintäympäristön saavutettavuussuunnitelma 2

Mitä voi tehdä omassa organisaatiossa

- ohjeet (aineistoille ja esityksille kaikessa toiminnassa)
- tarkistuslista (vrt Sacramento)
- tekniikat (laitteet ja järjestelmät)
- koulutus (erikseen ja integroituna eri konteksteihin ja eri ryhmille)
- seuranta

Tietolähteitä

Diojen viittaukset

- ESOK. Hyvät käytännöt 2009 <http://www.esok.fi/esok-hanke/kaytannot/viestinta/>
- Hitaasti, mutta varmasti? Saavutettavuuden edistyminen yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa 2000-luvulla
http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2012/Hitaasti_mutta_varmasti.html
- Verkko-oppimateriaalin laatukriteerit. Työryhmän raportti 16.12.2005
http://www.edu.fi/download/47132_verkko-oppimateriaalin_laatukriteerit.pdf
- Convention on the Rights of Persons with Disabilities
<http://www.un.org/disabilities/convention/conventionfull.shtml>
- ESOK. Esteetön opiskelijavalinta –suositus ja -opas <http://www.esok.fi/esok-hanke/suositukses/>
- Verkkosisällön saavutettavuusohjeet (WCAG) 2.0
<http://www.w3.org/Translations/WCAG20-fi/>
- CAST Teaching Every Student. <http://www.cast.org/teachingeverystudent/>
- Julkishallinnon verkkopalvelujen laatukriteeristö ja arviointityökalu.
<http://www.suomi.fi/suomifi/tyohuone/index.html>

Tietolähteitä 2

Diojen viittaukset

- Accessibility at Sacramento State. Accessibility Information for Instructors
<http://www.csus.edu/accessibility/instructors.html>
- Collegewebeditor.com/blog “Meet the Only Web Accessibility Button at #heweb11”
<http://collegewebeditor.com/blog/index.php/archives/2011/10/24/meet-the-only-web-accessibility-button-at-heweb11-keynote-welcome-video-by-higheredexperts-com/>
- Media Access Australia Captioning online video – it’s not as hard as you might think
<http://www.mediaaccess.org.au/practical-web-accessibility/w3c-column/captioning-online-video-%E2%80%93-it%E2%80%99s-not-as-hard-as-you-might-think>
- Kansallinen tieto- ja viestintätekniikan opetuskäytön suunnitelma. 2010.
www.arjentietoyhteiskunta.fi